

آموزش روخوانی قرآن کریم

بر اساس رسم الخط عثمان طه

تهیه و تنظیم: مرتضی کریمی

درس اول

حروف الفبای عربی

تعداد حروف الفبای عرب ۲۸ حرف است که نسبت به ۳۲ حرف فارسی، فاقد چهار حرف " گ - چ - پ - ژ " می باشد.

از این پس، حروف الفبای عربی را با نامهای عربی آنها بازگو می کنیم. در جدول زیر، شکل نوشتاری و اسامی حروف عربی آمده است:

شماره	شکل حرف	نام حرف	شماره	شکل حرف	نام حرف	شماره	شکل حرف	نام حرف	شکل حرف	شماره
۱*	ا - ء	الف - همزه	۸	د	دال	۱۵	ض - ض	ضاد	ک - ک	کاف
۲	ب - ب	باء	۹	ذ	ذال	۱۶	ط	طاء	ل - ل	لام
۳	ت - ت	تاء	۱۰	ر	راء	۱۷	ظ	ظاء	م - م	میم
۴	ث - ث	ثاء	۱۱	ز	زاء	۱۸	ع - ع	عین	ن - ن	نون
۵	ج - ج	جیم	۱۲	س - س	سین	۱۹	غ - غ	غین	ه - ه	هاء
۶	ح - ح	حاء	۱۳	ش - ش	شین	۲۰	ف - ف	فاء	و	واو
۷	خ - خ	خاء	۱۴	ص - ص	صاد	۲۱	ق - ق	قاف	ی - ی	یاء

* باید توجه داشت که در رسم الخط عثمان طه، حرف اول الفبای عرب همان همزه است، و «الف» یا به عنوان صدای کشیده

و یا به عنوان حرف ناخوانا نوشته می شود. (توضیح در درسهای بعدی)

درس دوم

حرکات کوتاه

به طور کلی حرکات به دو دسته تقسیم می شوند: حرکات کوتاه و حرکات کشیده

حرکات کوتاه عبارتند از: فتحه(-) ، کسره(-) و ضمه(-) که به صورت کوتاه، یک ضرب و بریده تلفظ می شوند و نباید آنها را به صورت کشیده اداء کرد.

مثال های زیر را با دقت تکرار کنید:

فَعَلَ - سَفِهَ - كُتِبَ - شِيعَ - خُلِقَ - قَعَدَ - فُزِعَ - غَنِمَ - سَعِدَ - رَكُضَ - عَبَسَ - وَقَعَ
- كَتَبَ - قُتِلَ - سُجِدَ - سَمِعَ - فُقِّتِلَ - وَقَعَتِ - حَمَلَتِ - غُلِبَتِ - سَنَسِمُ - ثُلُثِي -
رَزَقَكَ - فَوَجَدَكَ - فَحَمَلَتِ - وَفُتِحَتِ - عَبَسَ وَبَصَرَ - صَبَرَ وَغَفَرَ

حرکات کشیده

حرکات کشیده عبارتند از: الف مدّی (ا)، یاء مدّی (ی)، واو مدّی (و)

* توجه: در رسم الخطّ عثمان طه حرکات کشیده با یک حرکت کوتاه قبل از خود همراه هستند که این حرکات کوتاه فقط در جای خاصی خوانده می شوند که انشاءالله در درس حروف ناخوانا به آن اشاره می کنیم. به بیان دیگر، حرفی که با صدای کشیده خوانده می شود، دارای یک حرکت کوتاه ناخوانا است.

مثال:

ا - خوانده می شود: آءَ اَمَنَ = اَمَنَ - اءَادَمُ = آدَمُ - عَذَابٌ = عَذَابٌ
ی - خوانده می شود: ای قِيلَ = قِيلَ - فِيهَا = فِيهَا - فَفَقِيرٌ = فَفَقِيرٌ
و - خوانده می شود: او يَقُولُ = يَقُولُ - نَفُوسٌ = نَفُوسٌ - تَقُولُونَ = تَقُولُونَ

به مثالهای زیر توجه کنید:

مَا - لَأ - يَا - قَالَ - كَانَ - طَفِقَا - يُقَالُ - يَخَافُ - يُضَاعَفُ - بَبَابِلٍ - فَوَجَدَا
بِضَاعَتُنَا - صَالِحَاتٍ - تَظَاهَرَا - فِي - سِيءَ - أَثَرِي - عَظِيمٌ - قَرِيبٌ - يُجِيبُ
مَلِيكٍ - سَمِيعٌ - رَحِيمٌ - سَبِيلِي - قَمِيصِي - فَيُصِيبُ - مُنِيبِينَ - ذُو - سُوءٌ - يُوقِ
نُوحٌ - طُولٍ - سُجُودٍ - يَقُولُ - غَفُورٌ - جَعَلُوا - كَفَرُوا - تَصُومُوا - يَقُولُونَ
يُوقِنُونَ - وَأَقِيمُوا - تُدِيرُونَهَا - كَاظِمِينَ - مُتَقَابِلِينَ - ءَاتُونِي - خَالِدِينَ - صَاغِرِينَ
يُطِيقُونَ - تَظَاهَرُونَ - لَأ يَذُوقُونَ فِيهَا

درس چهارم

سکون - تشدید - مدّ

☆ سکون (ـ)

هر حرفی که دارای این علامت باشد، حرف ساکن نامیده می شود. به عبارت دیگر حرف ساکن حرف بی حرکت است و به تنهایی خوانده نمی شود، بلکه با حرکت قبلی خود خوانده می شود.

مانند: قَدْ - شَيْءٍ - عَلَيْهِمْ - كَذَّبَتْ - زَوْجَيْنِ - قَوْلُهُمْ - تَعَجَبَ - أَعْنَاقِهِمْ

☆ تشدید (ـ)

ثُمَّ - مَدَّ - كُلُّ - رُدَّتْ - عَمَّا - قُرَّةَ - وَصَيْنَا - مَكْنِي - يَشَقُّ - يَصْعَدُ - مُزْمِلٌ -
يَذْكُرُونَ - فَلَنَقُصَّنَّ - لَنَصَدَّقَنَّ

☆ مدّ (ـ)

- مد به معنای کشش می باشد.

- این علامت بر روی الف مدی، واو مدی و یاء مدی قرار می گیرد که در نتیجه باید آنها را بیش از میزان طبیعی کشید.

جَاءَ - سُوءٌ - شَاءَ - حَاجٌّ - سَيِّئَةٌ - إِنَّا أَنْزَلْنَا - مَا أَنْتُمْ - الضَّالِّينَ

درس پنجم

تنوین

سه نوع تنوین وجود دارد: تنوین نصب (—)، تنوین جر (—) و تنوین رفع (ُ)
* تنوین نصب (فتحه) ُ : این تنوین با صدای (—) و نون ساکن خوانده می شود:

یَوْمًا = یَوْمَنْ   جَزَاءً = جَزَاءَنْ   عَمَى = عَمَنْ   تَوَابًا = تَوَابَنْ

تَوَابًا - شَجَرَةً - بَعْضًا - جُزْءًا - مَوْتًا - حِيلَةً - قُصُورًا - هَنِئًا - كَثِيرًا - وَاحِدَةً
دُعَاءً - مُصَلَّى - مُفْتِحَةً - فَوْزًا - عَظِيمًا - صَالِحًا - مُدْخَلًا - مُتَعَمِّدًا - وَاحِدًا - فَتَى

* تنوین جر (کسره) ِ : این تنوین با صدای (—) و نون ساکن خوانده می شود:

قَرَارٍ = قَرَارِنْ   مُسْتَقِيمٍ = مُسْتَقِيمِنْ   وَاحِدٍ = وَاحِدِنْ   عَيْشَةٍ = عَيْشَتِنْ

خُلُقٍ - شَاهِدٍ - جَنَّةٍ - آيَاتٍ - شِقَاقٍ - مُضْغَةٍ - قَرْيَةٍ - نَبِيٍّ - بَعْضٍ
مُسْتَقِيمٍ - قَرَارٍ - دِينَ - مُنِيرٍ - بَشِيهِدٍ - عَزِيزٍ - بَاقِيَةٍ - بَصَدَقَةٍ

* تنوین رفع (ضمه) ُ : این تنوین با صدای (ُ) و نون ساکن خوانده می شود:

رِيحٌ = رِيحُنْ   فَسِقٌ = فَسِقُنْ   كَبِيرٌ = كَبِيرُنْ   عَجِيبٌ = عَجِيبُنْ

بَشِيرٌ - نَذِيرٌ - حَمِيدٌ - مَجِيدٌ - رَسُولٌ - حَفِيظٌ - مَخْتومٌ - مُحَمَّدٌ - مُسْتَقِيمٌ - عَزِيزٌ
رُوحٌ - رِيحَانٌ - جَنَّةٌ - أَحَدٌ - نُورٌ - سِنَةٌ - نَوْمٌ - سَمِيعٌ - عَلِيمٌ - عَرَبِيٌّ - أَعْجَمِيٌّ

شکلهای مختلف علامت تنوین

در رسم الخط عثمان طه گاهی علامت تنوین، به شکل خاصی نوشته شده که دلیل آن برخی از احکام تجویدی مانند اخفاء، ادغام و اقلاب (قلب به میم) است :

بَقَرَاتٍ سِمَانٍ	فَصَبْرٌ جَمِيلٌ	قَوْمًا صَالِحِينَ
كَثِيرٍ مِّنْ	أَشْهُرٍ مَّعْلُومَاتٍ	مَلَكَآ لِّجَعَلْنَاهُ
حَدِيثٍ بَعْدَهُ	وَأَقِمْ بِهِم	ضَلَالًا بَعِيدًا

وقف

وقف، در لغت به معنای «ایستادن» و در قرائت قرآن به معنای «قطع صوت به همراه تجدید نفس» می باشد. اگر بخواهیم بر کلمه ای وقف کنیم یکی از شرایط زیر پیش می آید:

۱- وقف بر کلماتی که در انتهای آنها حرف تاء گرد یا تاء چسبان وجود دارد. (ة - ة)

در صورت وقف بر چنین کلماتی باید به جای (ة - ة)، هاء ساکن خوانده شود:

الْقِيَمَةُ = الْقِيَمَةُ   الصَّلَاةُ = الصَّلَاةُ

۲- وقف بر کلماتی که در آخر آنها تنوین نصب (ة) قرار دارد.

در صورت وقف بر این کلمات باید به جای تنوین الف مدی را بخوانیم:

كِتَابًا = كِتَابَا   بِنَاءً = بِنَاءَا   فِرَاشًا = فِرَاشَا   رِزْقًا = رِزْقَا

* نکته: معمولاً در کلماتی که در انتهای آنها حرف همزه (ة) علامت تنوین نصب داشته باشد، الف قرار نمیگیرد و باید دقت کنیم که در هنگام وقف، کلمه را با الف بخوانیم:

سُوَاءٌ = سُوَاءَا   مَاءٌ = مَاءَا

۳- وقف بر کلماتی که در انتهای خود یکی از علامتهای را دارند.

در صورت وقف بر اینگونه از کلمات باید حرف آخر آنها را ساکن کنیم:

تَعَلَّمُونَ = تَعَلَّمُونَ   فِيهِ = فِيهِ   أَعْلَمُ = أَعْلَمُ

حَكِيمٌ = حَكِيمٌ   دَرَجَتٍ = دَرَجَتٍ

۴- وقف بر کلماتی مانند «هُوَ» و «هِيَ».

در صورت وقف بر این دو کلمه و یا کلماتی مانند این دو که قسمت آخر آنها صدای «ی» یا «و» می باشد، دو حرف «و» و «ی» آخر این دو کلمه را به صورت «واو مدی» و «یاء مدی» می خوانیم:

هُوَ = هُوَا   هِيَ = هِيَا

۵- در وقف بر کلماتی که حرف آخر آنها «حرف ساکن» یا «صدای کشیده» است بدون هیچ تغییری وقف می کنیم:

كُورَتٌ - ءَابَاءَنَا - أَنْفُسُهُمْ

علامت های وقف

آشنایی با ترجمه و معنی قرآن کریم به ما در تشخیص محل مناسب برای شروع تلاوت و همچنین محل مناسب وقف کمک می کند. برای کسانی که هنوز به ترجمه و معنای قرآن تسلط ندارند، رموز وقفی قرار داده شده است که اطلاع از آنها و رعایت آنها باعث می شود تا ما در خواندن جملات قرآن از نظر معنایی کمتر دچار اشتباه شویم. این علامت ها عبارتند از:

۱- **وقف لازم**، به این معنا که باید بر کلمه ای که در بالای آن این علامت قرار دارد وقف کنیم.

۲- **وقف ممنوع**، به معنای این است که نباید بر کلمه ای که بعد از آن این علامت قرار دارد وقف کنیم.

۳- **وقف جایز**، وقف بر کلمه دارای این علامت مجاز است. یعنی هم می شود وقف کنیم و هم می شود وصل کنیم.

۴- **وصل بهتر است**، وقف بر کلمه دارای این علامت اشکالی ندارد ولی وصل کردن آن بهتر است.

۵- **وقف بهتر است**، وصل کلمه دارای این علامت به بعد از آن بلا مانع است ولی بهتر است در اینجا وقف کنیم.

۶- **وقف معانقه**، در صورت وقف بر یکی، بر دیگری نمی توان وقف کرد.

برخی از علامتهای وقف که در قرآن های با نگارش فارسی (غیر از رسم الخط عثمان طاه) استفاده می شود عبارتند از:

ط : (وقف مطلق) : تأکید می شود در اینجا وقف کنیم.

ز : (وقف مجوّز) : وقف یا وصل مجاز است ولی بهتر است وصل کنیم.

حروف ناخوانا

همانگونه که می دانید در نوشتار زبان فارسی برخی حروف مانند و نوشته می شوند ولی خوانده نمی شوند.

مانند: خواهر، خویش، خواندن

در قرآن کریم نیز بعضی از حروف با اینکه نوشته شده اند ولی خوانده نمی شوند. این حروف عبارتند از: و، ا، ل، ی

ما برای یادگیری بهتر شما حروف ناخوانا را در دو بخش به شما آموزش می دهیم.

حروف همیشه ناخوانا و حروف گاهی ناخوانا

حروف همیشه ناخوانا:

حروفی هستند که هیچ گاه خوانده نمی شوند که عبارتند از:

۱- پایه همزه :

أ: أَلَمْ   إ: إِذَا   ء: سَيِّئَةٌ   پ: أَلَسَّائِلِ

و: شُرَكَاءُكُمْ   ی: يَسْتَهْزِئُ   ش: شَطِئِ

۲- پایه الف مقصوره:

و: كَمِشْكُورَةٍ = كَمِشَكَاتِ   ن: أَدْرَاكَ = أَدْرَاكَ   ی: أُخْرَى = أُخْرَى

۳- — :

أ: قَالُوا = قَالُوا   ی: أَفَأَيْنِ = أَفَانِ   و: أَوْلَاتِكَ = أَوْلَاتِكَ

۴- حرف یاء بعد از تنوین نصب :

ی: هُدًى، ضحًى، مَثْوًى، مُصَلًى

حروف گاهی ناخوانا :

حروفی هستند که گاهی خوانده می شوند و در بعضی موارد خوانده نمی شوند.

این حروف عبارتند از :

۱- همزه وصل (آ)

همزه وصل (الف وصل) الف بدون حرکتی است که با علامتی شبیه (ص) در ابتدای کلماتی که با سکون یا تشدید شروع می شوند، قرار گرفته است. در صورتی که کلمه ای که دارای همزه وصل است با کلمه قبلی خود خوانده شود، این الف ناخوانا می باشد ولی اگر بخواهیم از کلمه دارای همزه وصل شروع به تلاوت کنیم، باید به آن حرکتی بدهیم و آن کلمه را بخوانیم.

* نحوه تشخیص حرکت همزه وصل در درسهای بعدی آموزش داده می شود.

به مثالهای زیر توجه کنید:

وَاتَّبَعَ = وَتَّبَعَ   وَلَقَدْ اسْتَهْزَيْتَ = وَلَقَدْ سْتَهْزَيْتَ   فَانظُرْ = فَانظُرْ

۲- صداهای کشیده قبل از همزه وصل (-آآ ، -وآ ، -یآ)

به این مثال توجه کنید: فَإِذَا أَنْسَلَخَ

در صورت وصل کردن کلمه «فَإِذَا» به کلمه «أَنْسَلَخَ»، صدای کشیده «ا» خوانده نمی شود و فتحه قبل از آن خوانده

می شود: فَإِذَا أَنْسَلَخَ = فَادَنْسَلَخَ

فِيهَا أَسْمُهُ = فِيهِسْمُهُ   قَالُوا أَدْعُ = قَالِدَعُ   فِي أَخْتَلَفِ = فِخْتَلَفِ

رَبَّنَا اكْشِفْ = رَبَّنَكْشِفْ   ءَامِنُوا اتَّقُوا = ءَامَنْتَقُوا   ذِي أَنْتِقَامٍ = ذِنْتِقَامٍ

۳- حرف لام در « آل » (الف و لام تعریف)

بعضی از کلمات قرآن کریم با « آل » شروع می شوند. در صورتی که بعد از « آل » حرف دارای تشدید قرار بگیرد، حرف

«لام» در « آل » ناخوانا می گردد ولی اگر بر روی « ل » علامت سکون قرار داشته باشد، خوانده می شود.

به مثالهای زیر دقت کنید:

ناخوانا: وَالشَّمْسِ = وَشَمْسٍ   مِنْ السَّمَاءِ = مِنْسَمَاءٍ

خوانا: وَالْقَمَرِ - رَبِّ الْعَالَمِينَ - ذَلِكَ الْكِتَابُ

۴- الف بعد از تنوین نصب (ا)

معمولاً در آخر کلماتی که تنوین نصب (—) دارند، یک الف قرار می گیرد که فقط در وقف خوانده می شود:

حِسَابًا - كِتَابًا - حَمِيدًا

۵- علامت « 0 » در هفت کلمه:

أَنَا - لَيْكِنَّا - الظُّنُونَا - الرَّسُولَا - السَّبِيلَا - قَوَارِيرَا - سَلَسِلَا *

الف آخر این کلمات فقط در وقف خوانده می شود.

* در صورت وقف بر کلمه « سَلَسِلَا » هم می توانیم الف آخر آن را مانند شش کلمه دیگر بخوانیم و هم می توانیم به

صورت « سَلَسِلٌ » بخوانیم.

درس نهم

حروف مقطعه

۲۹ سوره قرآن کریم با حروف مقطعه آغاز می شوند. حروف مقطعه به صورت جدا جدا و با اسم الفبایی عربی خود خوانده می شوند. قبلاً با اسامی الفبای عرب آشنا شدیم. اکنون به مثالهای زیر توجه کنید:

حَمْرَ = حامیم

الْمَ = الف لام میم

كَهَيْعَصَ = کاف ها یا عین صاد

عَسَقَ = عین سین قاف

نکته :

* در میان حروف مقطعه حروفی که اسم آنها با همزه (ء) تمام می شود، بدون همزه خوانده می شوند:

طاء = طا : طه = طاها

ياء = یا : یس = یا سین

* از ۲۸ حرف عربی، ۱۴ حرف در حروف مقطعه به کار رفته است که اگر تکرار آنها را در نظر بگیریم در عبارت « صِرَاطٌ عَلَيَّ حَقٌّ نُمُسِكُهُ » جمع می شوند.

اشباع

اشباع به معنی تبدیل حرکت کوتاه به حرکت کشیده می باشد. هاء ضمیر (ضمیر « ه » که به معنای « او، آن، اش » می باشد) گاهی با اشباع خوانده می شود یعنی حرکت کوتاه آن به حرکت کشیده تبدیل می گردد. اشباع هاء ضمیر در قرآن با علامت « و » یا « ے » مشخص شده است.

مثالهای زیر را با دقت بخوانید:

لَهُ = لَهْو   بِهِ = بِهِ

يَكْفُلُهُ - نَحْشُرُهُ - لَأَظُنُّهُ - إِنَّهُ - مِثْلَهُ - مِيثَاقَهُ - رَبِّهِ - رَسُولِهِ

همزه وصل (آ)

همانطور که در درس حروف ناخوانا گفته شد، همزه وصل (الف وصل) الف ناخوانایی است که در اول کلماتی قرار گرفته است که با حرف ساکن شروع می شوند. اگر بخواهیم از کلمه دارای همزه وصل شروع به تلاوت کنیم، باید همزه وصل را با یک حرکت کوتاه بخوانیم.

نحوه تشخیص حرکت همزه وصل :

۱- کلماتی که در ابتدای آنها «**آل**» قرار دارد.

هر کلمه ای که در ابتدای آن « الف و لام تعریف » (**آل**) قرار دارد، با فتحه آغاز می شود:

الْحَمْدُ = الْحَمْدُ   الْمَلِكُ = الْمَلِكُ   الَّذِينَ = الَّذِينَ

* توجه: «فقط کلمات دارای " آل " با فتحه آغاز می شوند»

۲- این کلمات (اسمهای دارای همزه وصل) همیشه با کسره (-) شروع می شوند:

أَبْنٌ - أَبْنَتٌ - أَسْمٌ - أَمْرٌ - أَمْرَةٌ - أَثْنِي - أَثْنِي - أَثْنِي - أَثْنِي - أَثْنِي - أَثْنِي

۳- فعل هایی که در ابتدای آنها همزه وصل قرار دارد.

اگر کلمه مورد نظر از کلمات بالا (قسمت ۲) نباشد و یا در آغاز آن « الف و لام تعریف » (قسمت ۱) نباشد، پس آن کلمه فعل است و برای تشخیص حرکت همزه وصل آن باید به روش زیر عمل کرد:

برای تشخیص حرکت همزه وصل در فعل ها، به اولین حرکت کوتاه کلمه نگاه می کنیم. در صورتی که آن حرکت کوتاه، ضمه (-) باشد حرکت همزه وصل نیز ضمه است. مانند:

أَنْظِرُ = أَنْظِرُ   أَدْعُوا = أَدْعُوا

در صورتی که اولین حرکت کوتاه کلمه فتحه (-) یا کسره (-) باشد، حرکت همزه وصل کسره می باشد. مانند:

أَسْتَجِيبُوا = أَسْتَجِيبُوا   اتَّخَذُوا = اتَّخَذُوا

*نحوه تشخیص حرکت همزه وصل استثنائاتی دارد که در دوره آموزش تجوید قرآن کریم با آنها آشنا می شوید.

روش خواندن تنوین نزد همزه وصل (التقاء ساکنین)

هرگاه بعد از کلمه ای که دارای تنوین است همزه وصل قرار بگیرد، التقاء ساکنین (برخورد دو ساکن با یکدیگر) پیش می آید و برای خواندن این دو کلمه با یکدیگر، باید نون ساکن آخر تنوین را با کسره بخوانیم:

فَسَقُّ الْيَوْمَ = فِسْقُنْ لِيَوْمَ   عَدَنْ لِيَوْمَ = عَدْنِ لِيَوْمَ